Cuirimse an c[illegible]ar faoi [illegible]
Cá ndeaċa an mac mór a ġnóṫaiġ an duais.

20

Tá sé ina ċeiliúr is ina ċoṁrá
Ina ṡeanċas mór i ngaċ clúid
Go mbeiḋ sé ina ṡíor-ċaṫ na Bóinne
Mara socraí fear foġlanta an ċúis.

21

Anois ólfaiḋ muid sláinte ar an gcaora
Is déanfaiḋ muid siamsa agus greann
Go ḃfága Dia a sláinte is a saol
Ag ċuile líon tí ḋá raiḃ ann.

22

Is arís nuair a ṫiocfas an geiṁriḋ
le cúnaṁ Mac Naofa is a Ṁáṫair
Beiḋ muid ag imirt na gcaoire
Is ólfaiḋ muid fíon agus leann.

Joe Ṡeamuis Ṡeáin.

++++++++++++++++++++++++++++++++

An tAṫ. Seán Ó Gráda S.P.

Is breá an caoi atá ar Ṡéipéal an Ċnoic. Tá molaḋ mór tuillte ag muintir an ṗaráiste agus ag an Aṫair Seán de Bláca a stiúraiġ an obair agus a rinne díol beirte é ḟéin. Aċ nuair a ṫéann muid ar ár nglúine le paidir a rá ar ċeann de na suíoċáin ġreanta nua atá sa séipéal níor ṁiste paidir ḃeag a rá ar son an té a ṫóig an séipéal ar dtús - Aṫair Seán eile sa gcás seo - an tAṫair Seán Ó Gráda a ḃí ina ṡagart paráiste san am. Deir Pat Ċoilm liom gur sa bliain 1810 a ṫáinig an tAṫ. Ó Gráda anseo, go raiḃ cónaí air i gCoill Rua (Gailearna Beag a tugtaí ar an mbaile seo tráṫ). Deir sé ċom maiṫ gurḃ é an duine deireannaċ de na sagairt a raiḃ cónaí air i gCoill Rua é. Ní mórán séipéil a ḃí i gCois Ḟarraige an t-am úd. Ḃí 'Mass-house' i mBearna, ceann sa Spidéal agus ceann ṫiar sna Cartúir. Ċuir an tAṫ Ó Gráda ċun oibre. Deir seanċas na háite go raiḃ an t-aḋḃaḋ ar an séipéal oíċe na Gaoiṫe Móire. I dtús Ḟ Eanáir na bliana 1839 a séid an gála úd. Is cosúil gur déanaḋ roinnt millteanais aċ níor stop sin an sagart cóir agus críoċnaíoḋ an séipéal. Scéal casta é scéal na bparáistí i gCois Ḟarraige. Tá 's againn gur 'Paráiste an Spidéil' an t-ainm oifigiúil atá ar an bparáiste seo. Ar ndóiġ tá Paráiste an Spidéil eile ann agus é i ndeoise na Gaillimhe. Cé gur "Spidéal" an seolaḋ a ṫugann an tAṫair Ó Gráda ina ċuid litreaċaí d'ḟéadfaḋ sé gurḃ é Spidéal Tuama atá i gceist.

Cén cineál sagart a ḃí san Aṫair Ó Gráda? Ċun an ċeist sin a réiteaċ ní mór a ċuiṁniú gurḃ iad na sagairt treoraiṫe agus taoisiġ an ṗobail an t-am úd - d'ḟág na péin-Dliṫe gan aon treoraí eile iad. Táinig mé ar roinnt litreaċa a scríoḃ an tAṫair Ó Gráda i bpáipéar a ḃíoḋ á ċur amaċ san am - <u>An Galway Vindicator</u>. I léiríonn siad cén ċaoi ar ṡeas an sagart an fód ar son a ṗobail in aimsir an droċ-ṡaoil. Ċáin sé an rud a ḃí le cáineaḋ agus ṁol sé an rud a ḃí le molaḋ. Níor spáráil sé na tiarnaí talún ná an

Board of Works nuair ḃí sé ag iarraiḋ an bóṫar ón gCnoc go hUaċtar Ard a ṫosaí (an bóṫar buí a bí i gceist). Ċáin sé na bláca go láidir - ḃí misneaċ ag sagart a ḋéanfaḋ a leiṫéide mar go ḃféadfaḋ na tiarnaí talún cur leis nó baint ó ṗaráiste do réir mar ṫaiṫneoḋ an sagart paráiste leob. Ní h-aon íonaḋ go raiḃ cuṁa ar na daoine ina ḋiaiḋ nuair d'aistriġ an Seán Mac Éil, Ardeaspag Ṫuama é go paráistí aontaiṫe Muire an Meaḋa agus Ṁainistir Ċnoc Muaiḋe i mí Feaḃra na bliana 1847 agus an Droċ-Ṡaol ina ṫuille. Ċun cuid de na rudaí atá ráite a'm a léiriú ċuir mé aistriú Gaeilge ar ḋá litir a fuair mé san Galway Vindicator. Buíoċas le Dia is stáir anois go leor dá ḃfuil ráite i litir an tsagairt - aċ tá roinnt rudaí ráite sa litir sin a ḃíonn á rá fós ag na Cruinniṫe den Ċumann Forbarṫa!

<u>Don Eagarṫóir-an Galway Vindicator</u>

An Spidéal, 3ú Meiṫeaṁ, 1846.

A Ḋuine Uasail,

An litir seo leanas, atá á ċur faoi ḃráid a Soillse, fear ionad an Rí, agam, tá súil agam go mbeiḋ tú i ndon í ċur i gcló in do ṗáipéar fiúntaċ.

"A Ṫiarna - ba ṁaiṫ liom, le do ċead, a ċur i gcuiṁne dod Ṡoillse gur ċuir mé litir ġearr ag an Galway Vindicator go luaṫ san Aibreán ag cur in iúl don Rialtas cén droċ-ċaoi ina mbeaḋ mo ṗobal boċt ar an ċéad lá d'Iúil muna dtiocfaḋ na Tiarnaí Talún agus an Rialtas i gcaḃair orṫu. Faraíor géar ní mór dom a rá anois níos cinnte go ḃfuil an scéal i ḃfad níos measa ná mar a ċuir mé in iúl ar dtús. Níl fúm áiḃéil a ḋéanaṁ faoin gcás leatsa a Ṡoillse ná le pobal na tíre. Níl fúm aċ an scéal a ṫaḃairt mar atá sé go fírinneaċ agus a inseaċt go ḃfuil an t-ocras tar éis beirt as mo ṗaráiste a ċur ċun báis roiṁ a n-am. D'ḟág duine acu fear agus ceaṫrar páistí lag lúbaċ ina diaiḋ agus níl an cás eile dlas níos fearr. Ḃeaḋ an beirt seo beo inniú dá mbeaḋ fiú an méid beaṫa acu a ċoinneoḋ snáṫ faoin ḃfiacail. Faoi láṫair tá trí ċéad comluadar a'm naċ ḃfuil greim a mbéil acu agus na tiarnaí talún groíúla a ḃí ag taḃairt mine dá gcuid tionóntaí le mí anuas - muna leanann siad gá ṫaḃairt ar feaḋ an dá ṁí seo romainn, bí cinte dearḃta ḋe, a Ṡoillse, go ḃfuigiḋ na scórṫa de mo ṗobal boċt bás den ocras. An tseaċtain seo fuair mé £30 ón dream groíúil a ḋáileann an Indian Relief Fund. Ċuir sé seo ar mo ċumas obair a ṫaḃairt do ċéad duine ar feaḋ trí lá an tseaċtain seo agus do ċéad duine eile an trí lá eile don tseaċtain - aċ fágaḋ céad eile gan obair ag braiṫ ar ṫrócaire Ḋé. Ní ḃeiḋ na tiarnaí talún leob féin i ndon muid a ṡáḃáil gan caḃair ḟáil go luaṫ ón Rialtas. Is féidir leat a ḃeiṫ cinte ḋe, a Ṡoillse naċ ḃfuil greim a mbéil ag oiread is duine aṁáin atá luaite a'm tuas ná ag a gcomluadar agus muraċ caḃair a ḟáil ón Indian Relief Fund, ag Dia aṁáin atá a ḟios cén ċaoi a marfeaḋ siad. Tá an oiread sin daoine ag mo ḋoras ċuile lá ag toraíoċt oibre agus bia naċ ḃfuil inseaċt scéil ar an boċar atá déanta ag faillí an Ḃoard of Works sa ċeantar seo. Scríoḃ muid ċuca ag iarraiḋ orṫu tús a ċur leis an mbóṫar a molaḋ a ḋéanaṁ ag Seisiúin Speisialta